

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr., $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árszámot adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A református vallástanárok helyzete.

Napi rendre került e lapban a ref. gymnasiumi vallástanítás és e tanítással foglalkozó egyének ügye. Ezt az ügyet a magyar református egyházra nézve, a mellette eddig felszólalókkal együtt én is olyan fontosnak tartom, hogy azt hiszem, kötelességem hozzá szólni, annyival inkább, mert régóta érdeklődöm iránta, sőt jelenleg is foglalkozom vele.

Mikor ezelőtt tizenhat évvel a tiszántuli tanáregyesület gyűlésén s ennek folytán az egyházkerületen is indítványoztam, hogy a szakrendszer előnyeit jó volna a vallástanítás érdekében is felhasználni, azaz külön vallástanárokat kellene legalább a főgymnasiumokba beállítani: azt mondták rá tekintélyes, tudós férfiak, hogy katolikus elv. Mert kétségtelen, hogy a protestáns egyház által hangoztatott egyetemes papság elvével jobban megegyezett a régi rendszer, mely szerint minden tanár lelkesítő jellegű egyén volt s minden osztályvezető, mint legfőbb tantárgyat, maga tanította a vallást kellő szakértelemmel és buzgalommal. Igen de azóta, bekövetkezett, a mit én mondtam és hangoztattam, hogy a külön vallástanárság eszméjével kénytelenek leszünk megbarátkozni, mert az állami oklevéllel csak egy-egy szakra, vagy szakcsoportra képesített ifjú tanárok nem fogják többé a vallást taníthatni.

E szerint most már nem is az forog kérdésben, hogy kell-e vagy nem külön vallástanár? mert hiszen így-úgy mindenütt van; hanem arról kell intézkedni, hogy e tanárok a tantárgy méltóságának megfelelő tisztos helyzetben és tekintélyben álló komoly férfiak lehessenek, s a vallástan a melléktanári kézbe jutás által melléktanárúgygyá ne süllyedjen alá.

A magyar tanügyi irodalom egyik legkitűnőbb munkása, a nem rég elhunyt Felméri

Lajos, ennek előtte tiz esztendővel így nyilatkozott: „*Hazai középiskoláinkban a vallás a studiumok hamupipőkéje*.” És valóban nagyon igaza volt. Mert valamint a mesebeli hamupipőkét saját szülei elhanyagolták, tulajdon testvérei lenézték, holott voltaképpen ő volt a család díszje: olyan formán tettek nálunk a vallástannal.

Egyéb tantárgyra jutott pénz is, munkaerő is elég bőven, de a vallásra talán még most sem akarnak a fentartó testületek illendőképpen gondot fordítani és költekezni.

Sőt azt hallom, bár nem akarom hinni, hogy az *államsegélyes gymnasiumok* talán ha akarnának se adhatnak a vallástanárnak a többiekével egyenlő rendes fizetést, mivelhogy a költségvetésbe nem vehetnek fel többet ezen a czímen 300—400 frtnál. Hiszen kérem, hogyha ez igaz, akkor nem sokára odajutunk, hogy a görög-pótló tanfolyam mintájára, valláspótló tanfolyamok következhetnek.

Gymnasiumaink nagy része már államsegélyes. A tiszántuli egyházkerületben névleg még három nincs segélyezve, vagy segélyezésre ajánlva; de tényleg csak kettő, mert a debreczeni — mint tudjuk — régóta igénybe veszi az egyházi célra nyert államsegélynek bizonyos részét. Ha tehát csakugyan úgy áll a dolog, mint mondják, hogy az államsegélylyel a rendes vallástanárság nem fér össze: akkor egyházunk veteményes kertjeinek látszólagos virágzása nem biztathat édes reménnyel. A tarka színpompa talán meglesz; de a vallás égi virágát a ki ápolja, csak egy bejáró kertészlegényhez lesz hasonló, ki sorsának mostohaságán töpreng. A hamupipőke meséje ismétlődik. Az édes anya saját gyermekei közül a leghivebbet mellőzi, lenézi, koplaltatja.

De hát így kell-e ennek szükségképpen lenni? Nem! Sőt nem szabad így maradnia.

A hamupipóke sem maradt örökké rongyaiban. Ha már odáig eljutottunk, hogy a tanítással foglalkozókat, Isten jóvoltából, meg az állam segélyéből is, tisztességesen díjazhatjuk: nem ismerhetjük el, sem azt, hogy a vallás nem tudomány, sem azt, hogy annak tanítója nem olyan tanár, mint a többi. Egy főgymnasiumban a vallástanárnak, főként ha az ifjúság lelki gondozását, ifjúsági isteniszteletek tartását s esetleg az egyházi ének tanítását is kötelességévé tesszük: mindig van annyi, sőt jóval több dolga, mint akármelyik más tanárnak. Miért ne lenne tehát ugyanannyi joga és fizetése? A kik ez ügyben felszólaltak, helyesen tették. Sőt a „Vidéki“ két cikk írója, a módot is elfogadhatóan kimutatta, miként lehetne berendezkedni? Aláírom a javaslatot; sőt hozzá teszem, hogy ez azért is szükséges volna, mert a papi pályára lépő ifjak jelesbjeit biztathatná jó reménységgel, kiket pedig érdekében áll az egyháznak pártolni.

Az államhoz való viszonyra nézve is elmondok toldalékképpen még egyet-mást. Az állami és kir. kath. gymnasiumokban, tudommal, a kath. vallás tanítására mindenütt jól díjazott rendes tanárok vannak. A többek közt a nagybányai főgymnasiumot jól ismerem. Előttém van a lefolyt isk. évről szóló értesítője. Ebben ilyen megkülönböztetések vannak: „*Hittanárok*: a) A tanárkar belső tagjai, b) a tanárkar külső tagjai“. A *belső* tagok közt állanak a római és görög kath. vallás tanárai, kik rendes fizetést húznak az állampénztárból, a tanulmányi alapból, egyik 1000, másik 800 frtot; a *külsők* mi vagyunk, a két protestáns egyház lelkészei, kik fizetés helyett jutalmul fél évenként 25 azaz huszonöt frtot kapunk, meg az izraelita hitoktató, kinek a tanulók fizetnek. A kath. hittanárok egyszersmind „ifjúsági hitszónokok“. Vasárnap és ünnepnapokon az ifjúsággal külön isteni tiszteleteket, exhortatiókat, tartanak. A gör. kath. egyházi éneklést a hittanár, a róm. katolikusok a műneklés tanítója tanítja. Tantárgyai mind a róm. mind a görög katolikusoknak ugyanazok, csak hogy a görög szertartásúak oláh nyelven tanulnak. Pl. a VIII. osztályban az egyik hittanár tanítja „a ker. kath. egyház történetét“, a másik az „istoria biserisceasca“-t. Egyébiránt a vallási tantárgyak tanításán kívül az egyházi énektanításra, a fiuk templomba járására és erkölcsiségére mi is tőlünk telhetőleg eléggé ügyelünk, s a tanárkari gyűléseken, ellenőrző, módszeres és időszakzáró tanácskozáson rendszeren részt veszünk. Az intézet jellege katolikus színezetű ugyan, mert pl. a feszület ott függ minden osztályban a fő helyen, s „veni sancte“-ra, „te Deum“-ra, meg más ilyen ünnepélyes misékre az egész tanuló ifjúságnak mennie kell: de azért mi is akadálytalanul végezhetjük munkánkat, tanórainkon a főigazgató is meglátogat; vizsgálatainkon a presbyteriummal együtt az igazgató is jelen van, sőt buzdítani szokta a növendékeket vallásuk hű követésére.

Mai időben, úgy látszik, szokásba jött az állami iskolák rendszerét követni. Nos! hát éppen csak a vallás tanítás terén akarnánk tőlök elmaradni? Ime az állami főgymnasiumokban a vallástanár *belső* tagja a tanárkarnak, sőt — mint láttuk — a hol szükséges, kettő is *belső tag* és rendes fizetést húz. Református gymnasiumban pedig, pl. Szatmáron nem régen azt is kétségbe

vonták, ha van-e joga a fentartó testületnek saját felkészét a rendes tanárok sorába emelni és a tanítási órák számához arányosított fizetési osztalékban részesíteni? Ilyenekkel bizony nem tesznek az illetők jó szolgálatot a felekezeti iskolák ügyének. Meg kell az efféléket előzni ideje korán azzal, hogy a vallás tanítására rendes tanári jogokkal és fizetéssel ellátott lelkészi jellegű egyént kell alkalmazni. Mert kétségtelen, hogy a kit maga az iskola fentartó testület, habár eléggé okadatolt takarékosági szempontból is, fizetésének csekély volta által a melléktanárok sorába helyez: nem fogják azt sem tanártársai, sem tanítványai, sem a társadalom tagjai az őt különben méltán megillető tiszteletben és tekintélyben részeltetni.

Mai világban a képesítettség, az oklevél is nagy szerepet játszik. Az okleveles ifju nemzedék a lelkészi oklevelet magában még tartja a tanításra is képesítőnek. Az állami vallástanárok nevei után ott olvassuk, hogy „képesített főgymnasiumi hittanár“. Nos hát ilyen képesítést vagy oklevelet a mi főiskoláink theologiai kara is adhatna a vallástanárságra lépő lelkészeknek. Külön tanfolyam nem kellene rá. Külön vizsgálat nem felesleges. Egygyel több kapocs lenne az egyház és iskola között, s több ösztönző alkalom a tanulásra.

Ideje volna az elnevezéssel is tisztába jönni. Pl. mi reformátusok, azt hiszem, helyesen *vallástanításról* és *vallástanárokról* beszélünk; katolikus atyánkfiai a *hittanítás*, *hittanár* és különösen a *hitoktató* elnevezéseket használják. Egyszerű nyelvi kérdésnek látszik ugyan; de vegyes vallású vidékeken fogalomzavarra vezethet. A *hitoktató* czim, *hittani óra* s több efféle némi kis tömjénillattal jár. Nem rég hallottam egy nagyságos prépost-plebánus úrtól, hogy a protestánsok csak *vallást* tanítanak, ők pedig *hitet*, és a hit a fő. Nekünk ugyan az ilyen beszéd nem árt; de nyelvérzékünket sértheti, mikor a magyar református vallástanárt saját hitsorsosaink is *hitoktató*nak nevezgetik, vagy a tanulók az egyháztörténeti meg a szimbolikai órákat is hittani óráknak mondogatják. Nekem, megvallom, az se tetszik, hogy az országos középiskolai törvényben *vallástan* helyett „*hit-és erkölcsstan*“ áll, épp úgy mint a népoktatásról szóló törvényezikben. Egyszer csak azt találják majd mondani, hogy pl. a magyar protestáns egyház történetét nem kell vagy nem szabad tanítani. Különösnek tetszik, de hejh! sok efféle megtörtént már a mi szegény magyar hazánkban, s az idők jelei most is eléggé szomorúak. A tanulság pedig az, hogy a református egyháznak a maga intézeteiben a maga vallástanításáról egyebek közt azért is jó lesz minél gondosabban intézkedni, hogy vallástanárait a hitoktató elnevezés legalább hivatalosan rá ne ragadhasson, mert azzal aztán egyéb következés is járhat.

Ideje volna arról is intézkedni, hogy az állami középiskolákban s egyéb ily nemű intézetekben legyen legalább valami díjazása a protestáns vallástanításnak. Mi egy időben innét Nagy-Bányáról az ágostai evangélikus kollegával megkíséreltük ez ügyben kérelmezni. Kérelmünket a miniszterium leküldte a püspöki hivatalhoz, a püspöki hivatal az egyházmegyéhez, az egyházmegye a városához, a város hozzánk. Eredmény lett egyszer s mindenkorra 25 frt. Aztán kérdést intéztünk az e téren fáradozó többi kollégákhoz, ha nem volnának-e hajlandók velünk együtt az országgyűléshez fordulni kérelemmel? Kilenc kollégától kaptunk választ, kik a vallásviszonossági törvény alapján mindannyian jogosnak tartják a kérelmet s késznek nyilatkoztak annak aláírására. Azt is megtudtuk válaszaikból, hogy némely tanintézetekben, pl. polgári iskolákban, tanítóképzőkben kereskedelmi tanfo-

lyamokon fizet az állam, csak a gymnasiumokban nem. A díjazás aránya felől is tájékozást nyertünk. Pl. a nagyszabeni kollega jogosnak tartana 400 frtot, a páncsovai 200-at, a losonci ref. 800-at, az ág. ev. 1000-et, a szolnoki 300-at és így tovább. De közbejötték az egyházpolitikai surlódások; az is lohasztotta reményünket, hogy több helyről válasz nem érkezett; ellenben a miniszterium, hogy? hogy nem? elrendelt számunkra fél évenkénti huszonötöt; mire aztán, jobb jövő reményében elhalgattunk. A ki jobban tudja, folytassa tovább.

Református gymnasiumaink pedig emeljék ki elvalahára a többi studiumok hamupipőkéjét alá rendeltnek látszó helyzetéből; ne engedjék a vallást melléktárggyá tenni; ne elégedjenek meg csak így-úgy ideiglenesen alkalmazott hitoktatókkal; hanem gondoskodjanak állandó és tisztességesen díjazandó vallásnárokról. Mert különben a mit az államsegély révén nyernek, az egyházas érzületől várható áldozatkészség vámján igen könnyen elveszithetik.

Gergely Károly.

✠ TÁRCZA. ✠

A Zsidókhöz irt levél kritikai és bibliai theologiai szempontból.

(Folytatás.)

MÁSODIK RÉSZ.

A levél magyar fordításban.

(Alapszöveg: *Novum Testamentum graece*. Ad antiquissimos testes denuo recensuit apparatus criticum omni studio perfectum apposit, commentationem isagogicam praetextuit Constantinus Tischendorf. Editio octava critica maior. Vol. II. Lips. 1872. pp. 779—839).

1 Sok ízben és sok módon szólván Isten hajdan az atyákhoz a profétákban, a napok utóján szólott hozzánk a Fiuban, 2 a kit tett mindennek örökösévé, a ki által a világokat is teremtette, 3 a ki az ő dicsőségének visszfénye és lényének jelleme és mint a ki hatalmának szavával fentartja a mindenséget: a bűnök-ből való tisztulást megcselekedvén, üle a Felségnek jobbára a magasságban; 4 annyival kiválóbb levén az angyaloknál, a mennyivel különb nevet örökölt azoknál. 5 Mert az angyalok melyikének mondá valaha: Fiam vagy te, én ma szültelek téged? és ismét: Én leszek neki Atyja és ő lesz nekem Fiam? 6 Mikor pedig másrésről behozandotta az elsőszülöttet a világba, mond: És imádják őt Istennek minden angyalai. 7 És ám az angyalokra vonatkozólag mondja: A ki teszi az ő angyalait szelekké és az ő szolgálait tűznek lángjává; 8 azonban a Fiura vonatkozólag: A te királyi széked oh Isten, örökkön örökké. Igazságnak pálczája a te birodalmadnak pálczája. 9 Szeretted az igazságot és gyűlölted a hamisságot: Azért kent fel téged oh Isten, a te Istened vigasságnak olajával a te társaid felett. 10 És: Te alapítottad meg oh Uram kezdetben a földet és a te kezeid munkái az egek. 11 Azok elvesznek, de te megmaradsz és mindazok mint a ruha megavúlnak, 12 és mint valami öltönyt összegöngyölöd azokat és

elváltoznak: ellenben te ugyanaz vagy és a te eszendeid nem fogynak el. 13 Az angyalok melyikének mondotta pedig valaha: Ül az én jobbom feől, miglen ellenségeidet lábaidnak zsámolyául vetem? 14 Nemde mindazok szolgáló lelkek, kiküldetve szolgálatra azokért, a kik örökölni fogják az idvességet?

2 1 Azért nekünk annál inkább ügyelnünk kell a hallottakra, hogy el ne sodortassunk. 2 Mert ha az angyalok által szólott beszéd erős volt és minden ellenszegülés és engedetlenkedés elvette igazságos büntetését: 3 mimódon menekedünk meg mi, nem gondolván ily nagy idvességgel, a mely elkezdetvén hirdettetni az Ur által: azoktól, a kik hallották, bizonyossá tétetett számunkra; 4 egyetemben bizonyoságot tevén arról Isten, jelekkel meg csudákkal és sokféle erővel s a Szentléleknek közlésével az ő akarata szerint.

5 Mert nem angyaloknak vetette alá a jövődő világot, a meyről szólunk; 6 sőt inkább bizonyoságot tett valahol valaki, mondván: Micsoda az ember, hogy megemlékezel róla, avagy az embernek fia, hogy meglátogatód őt? 7 Kisebbé tetted őt kevés időre az angyaloknál: dicsőséggel és tisztességgel megkoronáztad őt,* 8 mindeneket vetettél az ő lábai alá. Ugyanis midőn neki mindeneket alávetett, semmit sem hagyott alávetetlenül, most pedig nem látjuk még, hogy neki mindenek alávetettek; 9 de azt látjuk, hogy Jézus, a ki kevés időre kisebbé tétetett az angyaloknál, a halálnak elszenvedéséért dicsőséggel és tisztességgel megkoronáztatott: hogy Isten kegyelméből mindenkiért megízlelje a halált. 10 Mert illet ő hozzá, a kiért a mindenség és a ki által a mindenség, hogy sok fiakat juttatván dicsőségre, azok idvességének fejedelmét szenvedések által tegye tökéletessé. 11 Mert mint a megszentelő: a megszenteltek is mindnyájan egyből valók, a mely oknál fogva nem szégyenli atyafiainak hinni őket, 12 mondván: Hirdetem a te nevedet az én atyámfiaimnak, az anyaszentegyháznak közepette dicsérendelek tégei. 13 És ismét: Én ő benne fogok bízni; és ismét: Imhol én, és a gyermekek, a kiket adott nekem, az Isten. 14 Miután tehát a gyermekek testben és vérben részesek, ő is hasonlatosképen részese lett azoknak, hogy a halál által megsemmisítse azt, a kinek hatalma van a halálon, nevezetesen az ördögöt, 15 és megszabadítsa azokat, a kik a haláltól való félelem miatt, teljes életökben szolgaság rabjai valának. 16 Mert nyilván nem angyalokat pártfogol, hanem Ábrahám magvát pártfogolja. 17 Miért is mindenben az atyafiakhoz kellett hasonlóvá lennie, hogy könyörülő legyen és hű főpap az Isten iránt való dolgokban, hogy engesztelődést szerezzen a nép bűneiért. 18 Mert a menynyiben ő megkísértetvén, szenvedett, képes segítségére lenni azoknak, a kik megkísértettek.

* Az alapszövegünkben *ἐστρεψάν. πύρον* után hiányzik (B. D. E. K. L. nyomán) ez a bővítés: „És a te kezeid munkáinak felébe helyezted őt“. Ellenben *Ν* A. C. s több minuskulus és keleti nyelvű fordítás olvassa azt is.

3¹ Annakokáért, szent atyafiak, mennyei hívás részesei, figyeljétek hitvallásunk apostolára és főpapjára Jézusra, ² a ki hű az iránt, a ki őt rendelte, valamint Mózes is az ő egész házában. ³ Mert ez több dicsőségre méltattatott Mózesnél, a mennyiben a háznál nagyobb tisztessége van az azt elkészítőnek. ⁴ Mert minden házat készít valaki, a ki pedig mindent elkészített — Isten. ⁵ Ám Mózes is hű (vala) az ő egész házában, mint szolga, a hirdetendőknek bizonyására, ⁶ Krisztus ellenben mint Fiu az ő háza felett, a kinek háza vagyunk mi, ha az erős bizodalmat és a reménységnek dicsekedését mindvégig megtartjuk.

⁷ Annakokáért, a mint a Szentlélek mondja: Ma, ha az ő szavát hallandjátok, ⁸ meg ne keményítsétek a ti szíveiteket, mint az ellenszegüléskor a megpróbálás napján a pusztában, ⁹ a hol a ti atyáitok próbára tevéssel megkísértének engem, és látták az én cselekedeteimet negyven esztendeig. ¹⁰ Azért felgerjedtem ama nemzetségre és mondám: Mindig tévelyegnek szívekben; ők pedig nem ismerték meg az én útaimat, ¹¹ úgy hogy megesküdtem haragomban: nem fognak bemenni az én nyugodalmamba. ¹² Vigyázzatok atyámfiak, hogy valamiképen ne legyen egyikőtökben sem hitetlenség gonosz szíve, hogy elszakadjon az élő Istentől, ¹³ hanem intsetek egymást minden nap, míg a mai nap tart — hogy meg ne keményíttessék valaki közületek a bűnnek családsága által; ¹⁴ mert részesei lettünk Krisztusnak, ha ugyan a valóságnak kezdetét mindvégig szilárdan megtartjuk. ¹⁵ Mikor ez van mondva: Ma, ha az ő szavát hallandjátok, meg ne keményítsétek szíveiteket, mint az ellenszegüléskor; ¹⁶ mert kik azok, a kik hallván ellenszegültek? nemde mindazok, kik kijövének Egíptomból Mózes által? ¹⁷ Kikre gerjedett fel pedig negyven esztendeig? Nem azokra-é, a kik vétkeztek? a kiknek testei elhullottak a pusztában?! ¹⁸ Kiknek esküdtött pedig meg, hogy nem mennek bé az ő nyugodalmába, hanemha azoknak, a kik engedetlenkedtek?! ¹⁹ Látjuk is, hogy nem mehettek be hitetlenség miatt.

4¹ Tehát óvakodjunk, hogy mivel még megvan az ő nyugodalmába való bemenetelre nézve az ígélet, valaki közületek fogyatkozásban levőnek ne láttassék. ² Mert nekünk szintén hirdettetett az evangéliom, miképen azoknak is: de azoknak nem használt a hallott beszéd, mivel ez nem párosult hittel azoknál, a kik hallották. ³ Mert bémegyünk a nyugodalomba, kik hiszünk, miképen megmondotta: A mint megesküdtem az én haragomban, nem fognak bemenni az én nyugodalmamba, ámbár a cselekedetek a világ megalapításától kezdve megtörténtek. ⁴ Mert valahol a hetedik napról eképen szólott: És megnyugovék Isten a hetedik napon minden ő cselekedeteitől. ⁵ És mégis ugyanabban ismét (szól): Ám nem fognak bémenni az én nyugodalmamba. ⁶ Minthogy tehát hátra van, hogy némelyek bemenjenek abba, és a kiknek előbb hirdettetett az evangéliom, nem mentek bé engedetlenség miatt, ⁷ ismét bizonyos napot tűz ki, ma, — szólván Dávid által annyi idő multán —

a mint előbb mondva volt: ma, ha az ő szavát hallandjátok, meg ne keményítsétek a ti szíveiteket. ⁸ Mert ha őket Józsué megnyugasztotta volna, nem szólana azok után más napról. ⁹ Annakokáért megmarad a szombat-ünneplés az Isten népe számára. ¹⁰ Mert a ki bémenn az ő nyugodalmába, az is megnyugodott az ő cselekedeteitől, a miképen Isten az övéitől.

¹¹ Iparkodjunk tehát bémenni abba a nyugodalomba, nehogy valaki a hitetlenségnek ama példájába essék. ¹² Mert Istennek a beszéde élő és hathatós és élesebb minden kétélű fegyvernél és áthat a szívnek és léleknek, az ízeknek és velőknek megoszlásáig és megbírálja a szív indulatait és gondolatait. ¹³ És nincs teremtmény, mely nyilvánvaló ne volna előtte, mindenek azonban meztelenek és leplezetlenek az ő szemei előtt, a kihez nekünk szavunk van.

¹⁴ Levén annakokáért nagy főpapunk, a ki átment az egeken, Jézus, Istennek a Fia: ragaszkodjunk a hitvalláshoz. ¹⁵ Mert nem olyan a mi főpapunk, a ki nem bírna részvétellel lenni a mi gyarlóságaink iránt, de a ki megkísértetett — mindenben, hasonlatosképen — bűn nélkül. ¹⁶ Járuljunk tehát bizodalommal a kegyelem trónjához, hogy irgalmasságot nyerjünk és kegyelmet találjunk jóidején való segítségül.

5¹ Mert minden főpap, a ki emberek közül választatik, emberekért rendeltetik az Isten iránt való dolgokra, hogy ajándékokat, mint szintén áldozatokat nyújtson a bűnökért, ² a ki képes mérsékletet tanusítani a tudatlank és eltévelyedettek iránt, minthogy önmaga is gyarlósággal van körülveve, ³ és e miatt tartozik miképen a népért, azonképen önnön magáért is áldozni a bűnökért. ⁴ És senki sem veszi magának azt a tisztességet, hanemha a kit Isten hív el, miként Áron is. ⁵ Hasonlóképen Krisztus sem maga dicsőítette magát azzal, hogy főpap lett, hanem az, a ki így szólott hozzá: Fiam vagy te, én ma szültelek Téged; ⁶ miképen másutt is mondja: Te pap vagy örökké Melkhiszedek rendje szerint. ⁷ Ki az ő testének napjaiban könyörgésekkel, mint szintén esedezésekkel, erős kiáltás és könyhullatás közben járult Ahhoz, a ki képes megszabadítani őt a haláltól és meghallgattatott az ő kegyessége révén; ⁸ ámbár Fiu: megtanulta azokból, a miket szenvedett, az engedelmességet, ⁹ és tökéletessé levén, örök idvesség szerzője lett mindenekre nézve, a kik neki engedelmeskednek, ¹⁰ Isten nyilvánítván őt főpapnak, Melkhiszedek rendje szerint.

¹¹ A kiről nekünk sok és nehezen megmagyarázható mondanivalónk van, mivel restek lettetek a hallásra. ¹² Mert noha ez idő szerint tanítók tartoznátok lenni, ismét arra van szükségetek, hogy az Isten ígéi kezdetének elemeire tanítson valaki titeket, és olyanok leitetek, a kiknek tejre van szükségök, nem kemény eledelre. ¹³ Mert mindaz, a ki tejjel él, tapasztalatlan az igazságnak beszédében, minthogy kiskorú: ¹⁴ a kemény e'edel pedig a teljeskorúaknak való, kiknek mivoltuknál fogva fejtettek az érzékeik a jó és a rossz megkülönböztetésére.

6 ¹ Annakokáért elhagyván a Krisztusról való kezdetleges beszédet, törekedjünk teljeskorúságra, hogy ne ismét alapot rakosgassunk le a holt cselekedetekből való megtérésről és Isten iránt való bizodalomról, ² mosakodásokról, kezek rátevéséről, holtak feltámadásáról és örök ítéltről való tannal. ³ És ezt cselekedjük, haugyan az Isten megengedi. ⁴ Mert lehetetlen azokat, a kik egyszer megvilágosítottak, megízlelvén a mennyei ajándékot és részeseivé lettek a Szentléleknek ⁵ és megízlelték Istennek jó beszédét s a jövő világ hatalmas dolgait, ⁶ és elestek, — ismét megújítani a megtérésre, mint kik önmagoknak keresztre feszítik az Isten Fiát, s meggyalázzák őt. ⁷ Mert a föld, mely beiszsa a reá gyakran hulló esőt és hasznos fűvet terem azoknak, a kikért műveltetik, áldást nyer Istentől: ⁸ ellenben ha töviseket és bojtörjánokat terem, hasznavehetetlen és közel az átokhoz, a melynek a vége a megégetés.

⁹ De ti felőletek jobbakról és idvességre tartozó dolgokról vagyunk meggyőződve szerelmeseim, ha szinte így beszélünk is. ¹⁰ Mert nem igazságtalan az Isten, hogy elfelejtkezzék a ti cselekedeteitekről és a szeretetről, melyet tanúsítottatok az ő neve iránt, kik szolgáltatok és szolgáltok a szenteknek. ¹¹ Kívánjuk azonban, hogy közületek ki-ki ugyanazon buzgóságot tanúsítsa, a reménység bizonyossága iránt mindvégiglen, ¹² hogy ne legyetek restek, de követői legyetek azoknak, a kik hit és béketűrés által örökölik az ígéreteket. ¹³ Mert Isten, mikor ígéretet tett Ábrahámnak, mivelhogy nem vala senki nagyobb, a kire esküdnék, önnönmagára esküdött, ¹⁴ mondván: Bizonyára megáldván megáldalak téged és megsokasítván megsokasítalak téged. ¹⁵ És eképen nyerte el az ígéretet — hosszútűró lévén. ¹⁶ Mert az emberek a nagyobbra esküsznek és náluk minden ellenmondásnak a vége, megerősítés gyanánt, az eskü; ¹⁷ minek alapján kiválóbban meg akarván mutatni Isten az ígéret örököséi iránt az ő tanácsának változhatatlan voltát, esküvel közvetített, ¹⁸ hogy két változhatatlan tény által — melyekben lehetetlen, hogy Isten hazudott volna — szilárd bátorságunk legyen nekünk a menekülőknél arra nézve, hogy ragaszkodjunk az előttünk levő reménységhez, ¹⁹ a melyet lelkünknek bátorságos és erős horgonya gyanánt birunk és a mely beljebb hatol a függőnynél, ²⁰ a hova előljáróul bement érettünk Jézus, a ki örökké való főpap lett Melkhiszedek rendje szerint.

7 ¹ Mert ez a Melkhiszedek — Sálem királya, a legfelségesebb Isten papja, a ki a királyok megveréséből visszatérő Ábrahámmal találkozott és megáldá őt, ² a kinek tizedet is juttatott Ábrahám mindenből, a ki elsőben megmagyarázva, igazság királya, azután pedig Sálem királya is, azaz békesség királya, ³ sem apja, sem anyja, sem nemzetségi leszármazása, sem napjainak kezdete, sem életének vége, de hasonlónak tétel az Isten Fiához — pap marad örökké.

⁴ Nézzétek meg pedig, mily nagy ez, a kinek a zsákmányból tizedet is adott Ábrahám, a pátriárka.

⁵ És ám azoknak, kik a Lévi-tíai közül kapják a papsígot, parancsolatjok van, hogy tizedet szedjenek a törvény szerint a néptől, azaz az ő atyáfiaktól, ha szinte azok az Ábrahám ágyékából származtak is; ⁶ de az, a kinek nemzetsége nem azok közül való, tizedet vett Ábrahámtól és azt, a kinek ígéretei valának, megáldotta. ⁷ Pedig minden ellenmondáson felül van, hogy a kisebb áldatik meg a nagyobbtól. ⁸ És hát itt halandó emberek szednek tizedet, ott pediglen az, a kiről bizonyosság van, hogy él. ⁹ És hogy úgy szóljak, Ábrahámnál fogva tized vétetett Lévitől is, a tizedszedőtől; ¹⁰ mert még az atyja ágyékában volt, mikor azzal Melkhiszedek találkozott.

¹¹ Ha tehát a lévita papság révén volt volna tökéletességre jutás, — mert a nép ez alatt nyerte a törvényt —: ugyan micsoda szükség vala arra, hogy Melkhiszedek rendje szerint más pap álljon elő és ne az Áron rendje szerint neveztessek az? ¹² Mert a papság megváltozásával szükségesképen a törvény is megváltozik. ¹³ Mivel a kiről ezek mondatnak, az más nemzetségből származott, a melyből senki sem szolgált az oltár körül; ¹⁴ minthogy nyilvánvaló, miként a mi Urunk Júdából támadott, a mely nemzetségre vonatkozólag semmit sem szólott Mózes a papságról. ¹⁵ Még kiválóbban nyilvánvaló pedig, ha a Melkhiszedek hasonlatossága szerint áll elő más pap, ¹⁶ a ki nem testi parancsolatnak törvénye szerint, hanem enyészhetetlen életnek ereje szerint lett. ¹⁷ Mert ő róla van a bizonyosság, hogy: Te örökké pap vagy, Melkhiszedek rendje szerint.

¹⁸ Nevezetesen az előző parancsolatnak eltöröltése, annak erőtelen és haszontalan volta miatt áll be, ¹⁹ — minthogy a törvény nem juttatott el tökéletességre — ellenben bevezetése jobb reménységnek, a mely által közeledünk Istenhez. ²⁰ És a mennyiben nem esküvés nélkül való — mert hát azok esküvés nélkül lettek papokká, ²¹ ellenben ez, esküvéssel az által, a ki azt mondá neki: Megesküdött az Ur és nem bánja meg, te pap vagy örökké —: ²² annyiban jobb szövetségnek lett keze Jézus. ²³ És amazok többen lettek papokká, mert a halál megakadályozza megmaradásukat: ²⁴ ő ellenben, mivel örökké megmarad, változhatatlan papsággal bír, ²⁵ ezért ő a legtökéletesebben meg is tarthatja azokat, a kik általa járulnak Isten elé, minekutána mindenha él, hogy közbenjárjon érettök.

²⁶ Mert ilyen főpap illet hozzánk, szent, ártatlan, szeplőtelen, elkülönített a bűnösöktől és a ki magasságosabbá lett az egeknél, ²⁷ a kinek nincs naponként szüksége, mint a főpapoknak arra, hogy előbb a saját bűneiért vigyen áldozatot, azután a népeiért, mert ezt megcselekedte egyszer mindenkorra, önmagát adván áldozatul. ²⁸ Mert a törvény, embereket rendel főpapokká, a kikben gyarlóság van, a törvény után való esküsző ellenben a Fiut, a ki örökre tökéletessé lett.

8 ¹ A mondottaknál pedig fődolgoz az, hogy olyan főpapunk van, a ki a Felség trónjának jobbára ült az egekben, ² mint a szenthelynek és amaz igazi sátorának

lelki szolgálja, melyet épített az Ur és nem ember. ³ Mert minden főpap ajándékok mint szintén áldozatok vitelére rendeltetik, a honnan szükséges, hogy legyen valamije ennek is, a mit áldozatul vigyen. ⁴ Annakokáért, ha a földön volna, még ám pap sem volna, lévén olyan papok, a kik felviszik az ajándékokat a törvény szerint, ⁵ a kik a mennybéli példázolatának és árnyékának szolgálnak, a miképen hangzott az isteni szózat Mózeshez, midőn be akarta végezni a sátort: Mert meglásd, úgymond, hogy mindeneket azon minta szerint készíts, a mely mutattatott neked a hegyen. ⁶ Jelenleg azonban kiválóbb szolgálatot nyert, a mennyivel jobb szövetség közbenjárója is, a mely jobb ígérek mellett kötöttet. ⁷ Mert ha az az első fogyatkozás nélkül való volt volna, nem kerestetnék hely második számára. ⁸ Mert feddvén őket, mond: Ime napok jönnek, mond az Ur és az Izráel házával és Júdának a házával új szövetséget kötendek, ⁹ nem azon szövetség szerint, melyet kötöttem az ő apáikkal ama napon, midőn megfogtam kezeiket, hogy kivezesse őket Egiptom földéről, mivel azok nem maradtak meg az én szövetségemben, én sem gondoltam rájuk, mond az Ur. ¹⁰ Mert ez az a szövetség, melyet kötendek az Izráel házával ama napok multán, mond az Ur: Adom az én törvényeim az ő elméjökbe és az ő szíveikre ráírom azokat és leszek nekik Istenök és ők lesznek nekem népem, ¹¹ és nem tanítja ki-ki az ő felebarátját és ki-ki az ő atyafiát, mondván: Ismerd meg az Urat, mert mindnyájan megismernek engem, kicsinyjeik, nagyjaik egyaránt. ¹² Mert irgalmas leszek az ő igazságtalanságaik iránt és bűneikről nem emlékezem meg többé. ¹³ Azzal, hogy újról szól, óvátette az elsőt: a mi pedig megavul és megvénül, közel van az enyészethez. (Folyt. köv.)

T A N Ü G Y.

Tiszántúli ev. ref. egyházkerületünk gymnasiumainak felügyelete.

Egyházkerületünk a közelebbi tavaszi közgyűlésén a kebelében létező gymnasiumok felügyelete érdekében messze kiható fontosságú határozatot hozott. Egy gymnasiumi állandó felügyelői állás létesítését mondotta ki, sőt arra a pályázatot forma szerint ki is hirdette. Ha egyházkerületünk e nagyjelentőségű állás méltó emberét szerencsés kézzel meg is találta: alkotása nemcsak egy nagyon szükséges és áldásos, hanem egyszersmind oly intézmény létesítése lesz, a melylyel — nem utolsó érdemére — magyar ev. reform. egyházunk többi testvérkerületeit megelőzte.

Legjobb meggyőződésem szerint ez állás létesítése épen a mi egyházkerületünknek volt fő-fő szüksége. Van 10, ma-holnap több mint felében teljes gymnasiumunk, felállítva oly egyházakban, a melyek által nemcsak nemzeti, hanem felekezeti közművelődésünk tekintetében is egyiránt hatalmasan vagyunk érdekelve. Különben az intézmény — és ez szintén tisztessége egyházkerületünknek — nálunk nem új gondolat; voltaképen — a mint vázlatom előtűnteti — egy hosszú

előkészület után, egy teljes évtizede létező és szűkebb körében is kézzel fogható érdemmel működő alkotás továbbfejlesztése, gyökeres szervezése.

Egyházkerületünk ugyanis a kebelében levő gymnasiumok rendszeres felügyelésének szükséges voltát idejékorán, még az 1883. XXX. t.-cz. keletkezése előtt, átérezvén, már régen gondolt annak megvalósítására. Engedje meg a t. szerkesztőség, hogy e helyen, már csak a történeti hűség és teljesség érdekében is, ha vázlatosan is, az előzményekre kiterjeszkedjem.

Az 1877-ik évi július hóban tartott egyházkerületi közgyűlés elé (226. sz. a. v.) a debreczeni főgymnasium tanári kara ily értelmű indítvánnyal lép: Mivel a debreczeni főgymnasium felsőbb osztályaiba túlnyomóan oly tanulók lépnek, a kik előtanulmányaikat egyik vagy másik vidéki gymnasiumban végezték; ha már e tanintézetek bármilyen ok miatt rendeltetésöknek kellően meg nem felelhetnek, bénítólag hat az vissza a debreczeni főgymnasiumra is: küldjön ki tehát az egyházkerület egy bizottságot, a mely a vidéki gymnasiumok rendezésére s a debreczeni főgymnasiummal szorosabb kapcsolatba való hozására nézve részletes javaslatot készítsen.

Ime a gondolat legelső csirája. Kétségtelen, hogy az indítvány első sorban a debreczeni főgymnasiumra tekint, de elválaszthatatlanul összefüggött a vidéki gymnasiumok rendezésével is. És minthogy az indítvány széles általánosságban hangzott, de ellenben a vidéki tanintézeteknek a debreczenivel való szorosabb kapcsolatba hozását nyomatékosan hangsúlyozta: nem egy vidéki tanintézetnél hideg bizalmatlanságot, féltékenységet szült. De az egyházkerület az indítványt egyhangú helyesléssel fogadja s a javaslat megkésztetésére egy 9 tagú bizottságot azonnal ki is küldött.

Ez a bizottság — azon idők szempontjából ítélve — eléggé körültekintő és részletes javaslatát az 1878. májusi közgyűlésre terjesztette be. A közgyűlés a javaslatot (65. sz. a. v.) az egyházkerületi tanügyi bizottság észrevételei kíséretében oly meghagyással tette át véleményezést véve a gymnasiumokat fentartó testületekhez, hogy a javaslatra vonatkozó észrevételeiket az egyházkerület legközelebbi közgyűlésére terjeszszék be. De biz a vidéki gymnasiumok fentartói nem valami lázas hévvel törték magokat, hogy észrevételeiket beküldjék. Autonomikus gyorsaságunknak csaknem másfél év kellett hozzá, míg az 1879. augusztusi közgyűlés a késedelmezőket erősebben megsűrgette.

Ez előzmények után végre az 1880. júliusi közgyűlés — miután meghallgatta az egyházkerületi tanügyi bizottság és a fentartó testületek véleményeit — a kerületbeli középiskolák rendezése és felügyelése végett (219. sz. a. v.) „Egyházkerületi középiskolai felügyelő tanács” neve alatt, az elnököt is beleértve, egy 10 tagú testületet alkot, a melyben 2 debreczeni, 4 vidéki tag és a gymnasiumok igazgatói közül 4 tanári képviselőt foglal magában. A felügyelő tanács szabályzata az akkori viszonyokhoz alkalmazottan eléggé tüzetesen megállapítja az elnökség jogkörét, teendőit és javadalmazását; körvonalozza a felügyelő tanács hatáskörét, megszabja a szükséges költségeket, gondoskodik azok forrásairól. Majd (257. sz. a. v.) az egyházkerület kimondja, hogy a tanács működését már a legközelebbi tanévvel kezdje meg. Az elnökségre azonban, hogy a fontos állás betöltésénél annál nagyobb körültekintéssel lehessen eljárni, ideiglenesen az akkori püspök b. e. Révész Bálint kéretett föl. E szerint az alakulás tényleg megtörtént.

De azért ismét egy év jár le a nélkül, hogy a felügyelő tanács a tanferfiak erős óhajtása mellett is működését megindíthatta volna. Az 1881. augusztusi közgyűlés (270. sz. a. v.) jegyzőkönyvében azt olvassuk, hogy *Szegedi Sándor*, a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület elnöke, ennek nevében hathatósan fölkéri az egyházkerületet, hogy a felügyelő tanács már az 1881—82-ik tanévvel kezdje meg munkálkodását. Erősen jellemzi úgy egyházi kormányzatunkat, mint a gymnasiumokat tartó testületeink buzgalmát néhai püspökünknek a főttebbi kérelemmel kapcsolatos azon előterjesztése, hogy ő a kellő időben felhívta a kebelbeli gymnasiumok igazgatóságait, hogy a felügyelő tanács költségeinek rájuk eső részletét szolgáltatassák be. De mert mindössze csak 3—4 gymnasium teljesítette e részbeli tisztét, a többiek felhívására ellenben nem is válaszoltak: pénz hiánya miatt a felügyelő tanácsot nem is hívhatta össze.

Az egyházkerület a főttebbiek hatása alatt most már kimondja, hogy a felügyelő tanács működésének megkezdését immár halaszthatatlannak tartja; püspökét fölkéri, hogy a gymnasiumok igazgatóságait a rájuk néző költségek pontos beszolgáltatására azzal a komoly figyelmeztetéssel hívja fel, hogy a mely gymnasiumok a teher viselésében nem osztoznak: kénytelen lesz irányokban kijelenteni, hogy egyházkerületünk kötelékébe nem tartoznak s irántuk felelősséget sem a maga részéről, sem az állammal szemben nem vállalhatván, maguknak tulajdonítsák, ha iskoláik nyilvánosságát veszélyeztetik. Elmúlt idők; de haszna sem lenne, ha e végzéshez ma észrevételeket fűznénk. Annyi bizonyos, hogy úgy az egyházkerület eme fenyegető végzéséhez, mint az illető testületek lanyhaságához sok szó férhetne. Mellözöm: kiegészítül csak azt érintem, hogy az elnökség ideiglenes vezetésére a püspök ismét fölkéri: a tiszántúli tanáregyesület pedig azt a megbízást nyeri, hogy az elnök személyére nézve a közelebbi közgyűlés elé véleményét terjesztszen be.

Azonban az egyházkerület fenyegetése elfangzik; keveset nyom a latban az is, hogy az egyházkerület a felügyelő tanács működésének megkezdését időközben ismételen *halaszthatatlannak* jelzi: marad minden a régiben; egy jó ugrással átszökhetünk egyenest az 1883-ik évre. Ekkor az áprilisi közgyűlésen *Révész Bálint* püspök azt jelenti, hogy a felügyelő tanács költségeire minden szorgalmazása mellett is csak ez évben folyt be oly összeg, a melyből az évi költség fedezhető. Hogy a felügyelő tanácsot még sem hívta össze: a pénzhány mellett most már az is gátolta, mert szükségnek tartotta bevárni, hogy mi leend a sorsa az 1883. XXX. t.-cikknek? Most azonban, miután már a törvény is szentesítve, a pénzbeli akadály is el van hárítva: a felügyelő tanács is megkezdheti munkálkodását. Az egyházkerület tehát e végre egészítse ki a még 1880-ban megalkotott felügyelő tanácsnak tagjaiban az időközi halálozás által esett hézagait; válassza meg az elnököt és a még mindig késedelmes, vagy hiányosan fizető tanintézeteket szorítsa pontos fizetésre.

Azonban újabb akadály merül fel. Ugyanis az egyházkerület most már a kerületi egyetemes tanügyi bizottságnak egyfelől az 1883. XXX. t.-cikkre, másfelől konventünknek e törvényvel kapcsolatos határozmányaira vonatkozó véleményét kívánja még előbb meghallgatni: ez okon a felügyelő tanács szervezését ismét a jövő közgyűlésre halasztja. Ugy lón. Azonban ekkor az annyira fontos és annyi halasztást szenvedett kérdés egészen a gyűlés végén kerülván tárgyalás alá: a gyűlés ismét kimondja a már szinte közmondásossá vált

halaszthatatlant, de a megoldást csak a jövő gyűlésre halasztja.

Eközben a közoktatásügyi kormány az 1883. XXX. t.-cikket minden követelésével rögtönösen életbe léptette. Ha eddig nem akarták volna is, csakugyan elérkezett a cselekvés ideje. Az 1884-iki áprilisi közgyűlésen (102. sz. a. v.) elő is kerül a felügyelő tanács szervezetének, elnöke megválasztásának kérdése; de maradtunk ott, a hol voltunk. Volt is rá egy kis ok. Nevezetesen: mint-hogy a felügyelő tanács szabályzata még 1880-ban, tehát a zsinati iskolai szervezet és konventünknek idevágó munkálatai, nemkülönben az országos középiskolai törvény meghozatala előtt keletkezett: az egyházkerület utasította tanügyi bizottságát, hogy a szervezeti szabályzatot ama tényezők gondos figyelembe vételével behatóan átvizsgálván, a jövő közgyűlésre terjeszse be munkálatait, hogy a kérdés végleg megoldható legyen. Ugy lón.

A tanügyi bizottság az 1884-ik évi augusztusi közgyűlésre valóban benyújtotta munkálatait, a melyet az egyházkerület némely módosításokkal elfogadván, az elnöki tiszttel *Kiss Áron* esperessel tölti be, a hiányzó helyekre a tagokat megválasztja s egyszersmind az elnököt utasítja, hogy a felügyelő tanács működését már az 1884—85-dik tanévvel megkezdje. Tehát teljes hét évi előmunkálata, mennyi határozat és bizottsági tervezet stb. kellett hozzá, hogy az ige testet öltön! *Tantae molis erat . . . a középiskolai felügyelő tanács létesítése.*

Ezek után a történeti fejlődéshez már kevesebb mondani valóm van. *Kiss Áron* úr az elnöki tiszttel majdnem 5 évi buzgó és eredményes működés után az 1889. évi májusi közgyűlésen (133. sz. a. v.) határozottan letevé, az egyházkerület lemondását nagy sajnálattal ugyan elfogadta, de arra mégis megnyerte, hogy az elnöki sürgősebb teendőket az őszi gyűlésig intézze, a mikor helyére (337. sz. v.) *Szeremlei Sámuel* lelkeszt emelte kerületünk egyetértő bizalma.

Futó Mihály.

(Folyt. köv.)

Ev. ref. vallástanárok értekezlete.

(Folyt. és vége.)

A következő osztályokban egyháztörténelmet kellene tanítani. A tananyag ezen része annál építőbb hatású, minél terjedelmesebben tanítatik, míg az összevonás által ez is holtta lesz. Ezt a tárgyat akár három osztályra (IV—VI.) is ki lehetne terjeszteni, a mikor is egészen a világtörténelemmel párhuzamosan taníthatnánk. Különösen szükséges volna, hogy az egyháztörténelem első korszaka (Nagy Konstantinig) részletesebben, alaposabban tárgyalassék, a mi épen protestáns érdekből is nagyon kívánatos. Mert bizonyos dolog, hogy mai időben az ős keresztényiség történetével nagyon röviden és könnyedén bánunk el. Az apostolok működésére, különösen Pál apostol térítői munkásságára, az általa alapított gyülekezetek belső életére, az ős keresztényen egyház-szervezetre alig vetünk egy futó tekintetet. De meg a keresztényiség történelmi fellépésének tiszta áttekinthetése feltételezi az akkori zsidóság és pogányság állapotának is helyes ismeretét. Egy szóval az egyháztörténelemnek 3 osztályra beosztása igen üdvös kezdeményezés volna. Így aztán a növendékek idővel kapnának olyan tankönyveket, melyek nem vesznek el általánosságokban, hanem az életet nyujtanak és mert így az egyháztörténelem tanulása egészen párhuzamosan halad-

hatna a világtörténelemmel. Arra természetesen ügyelni kellene, hogy a világtörténelemhez is olyan tankönyvek használtassanak ref. iskoláinkban, a melyek a reformatiót nem ignorálják.

A gymnasiumi vallástanítás anyagát az eddigieken kívül még két éven át kimeríthetőnek tartom. A VII. osztályban a rendszeres szimbolikát helyettesítőleg a reformatió tanainak előállása, kifejlődése, megszilárdulása taníthatnák. Ez tehát egészen új dolog lenne, de az eddigi rendszeres szimbolika tanításnál százszorta gyümölcsözőbb eredménnyel járna. Azt kellene itt ismeretelni, hogy az egyes reformátorok milyen hamis tanokat vetettek vissza? milyen alapon czáfolták? hogy jutottak az igazság megismeréséhez, a mely szabadokká tette őket? Szóval a legfőbb reformátorok hitéletének története volna ez, vitáiknak, irataiknak ismertetésével. Ez feltárná világosan az ev. ref. egyház álláspontját szemben más kisebb és nagyobb felekezetekkel; fejlesztené továbbá a felekezeti öntudatot és meggyőződést, midőn mintegy magoknak a reformátoroknak lelki életét élnők át. És mily nagy szükség van ám arra, hogy művelt protestáns világjainkban éljen és erős legyen a felekezeti öntudat és meggyőződés! Ez azonban nem kivonatok egymás mellé állítása s szintelen elősorolása útján áll elő, hanem ha látjuk és láttatjuk a belső emberben az elvek és eszmék harcát, sőt azon harcot mintegy magunk is utána éljük. Itt, tehát a VII. osztályban volna már helyén confessionális könyveink valamelyikének, — mint népszerűbb s világosabb előadásunk, inkább a heidelbergi kátének, — a gymnasiumban felvétele. Ezt azonban nem úgy tartanám czélszerűnek, hogy szóról-szóra megtanítassék; mert noha ezen hitiratunkat ma már szép magyar fordításban bírjuk és ily alakban annak egyes tételei valóban megkapók, mindazáltal az egész általában elvont dolgokat tartalmazván, nehéz a megtanulásra. Hanem szolgálhatna a káté a vallástanításhoz és épen a VII. osztályban mintegy segédkönyv gyanánt, — úgy mint a szótárak a nyelvek tanulásánál — okmányyszerű igazolására annak, hogy az egyes hittételek miként nyertek kifejezést a reformátoroknál. Ugy, hogy a VII. osztálynak vallástani könyvéhez a heid. káté rendszeresen olvastatnék, sőt a tankönyvben a káté vonatkozó helyeire utalások történnének.

A jelenkor kívánalmai szerint szerkesztett tankönyv hatását ez a történelmi tekintélyvel bíró okmány csakis támogathatja. S mint a bibliásmertetési kézikönyv mellett a bibliát, úgy a reformatio tanainak ismertetéséhez a történelmi múlttal s becsesl bíró kátét rendszeresen és kötelezőleg olvastatni, lényeges és szükséges dolog.

A VIII. osztályra nézve kötelező volna a magy. prot. egyháztörténelem; ez különben is összhangban van ezen osztálynak történelmi tananyagával, de meg épen ebben a tárgyban kellő alapos ismeretet szerezni nagyon szükséges és hasznos is. És ezzel bevégeztük volna a vallástanítás anyagának részletezését. Látni való, hogy egészen kimaradt a rendszeres hit- és erkölcsstan, meg a vallástörténet is. Mert én a tananyagban az egyszerűsítést, a feleslegesek kihagyását látom szükségesnek, hogy így a kicsi időből több jusson a lényeges, építő és öntudatos meggyőződést keltő dolgok tanítására s tanulására.

Végül még egy pár észrevételt. A „délmagyarországi tanítók XXVIII. nagygyűlése“ sürgeti, hogy „a közoktatásügy nemzeti és vallásérkölcsi alapon egységesen szerveztessék.“ Közöttünk is miniszteri rendelet járja körűtját, hogy az iparos és kereskedő tanoncokat

stb. kötelezően vallástanításban kell részesíteni. Egyik egyházi lapunkban akadt olyan cikkkező, a ki ebben a rendeletben az egyházaknak megszegyenítését akarja felfedezni, s abból a megszegyenítésből nagyobb részt követel a mi ev. ref. egyházunknak, mint pl. más felekezetűeknek a mennyt engedni kénytelen. Mindenesetre mindkét jelenség tanulságos az egyházra nézve.

Közülünk sokan aggódnak az ultramontanizmus újabb készülődései miatt is. És van is rá ok, hiszen az új viszonyok nagy mértékben kiszolgáltattak bennünket az ultramontanizmusnak. A nézes madzagok után szépen belementünk abba, hogy az állam visszavonja tőlünk a rá nézve kényelmetlen védelmet; a miről különben elismerte, hogy úgy sem tudta eddig sem eléggé teljesíteni. Most már védjük magunkat, a hogy tudjuk. Hát ez az igazság; mert ha magunkat védeni nem tudjuk, akkor élhetetlenek, életre nem méltók vagyunk. És pedig védekeznünk kell nemcsak az ultramontanizmus, hanem a felekezetnélküliség ellen is, mert hát ez utóbbi nélkül meg hogy volna teljes a vallásszabadság? Ez az érv teljesen igaz is; hanem mikor a felekezetek terhei nem egyenlők s állami támogatásban nem egyenlően részesülnek, ez talán mégis a magas theoriában is érdekelne némi figyelembe vételt; mert megtörténhetik, hogy épen a nagyobb terhet viselő egyházakból, felmerülhetők kellemetlenségek miatt inkább válnak ki egyesek, s ha az ellentábor felé annak áttatásai egyelőre nem vonzzák is — lesz felekezetnélküli.

Mióta az egyházpolitika tart bennünket izgatottságban, többen fáradoznak a védekezés módjának, eszközeinek keresésében. Ifjúsági egyesületek, cura pastoralis fokozása, egyházi könyvtárak, vallásos estélyek, meg aztán a kathedrának erősebb kihasználása stb. mind jó tanácsok és nagyon beválhatnak. Hanem folytonosan a jövőt tartva szemünk előtt, különösen az iskolákra, illetve azokban a vallástanítás rendbe és jókarba hozására kell figyelmünket fordítanunk, mert azok fogják aztán adni az alkalmas anyagot minden egyéb intézmények létesítésére. Ha ott alsóbb és felsőbb fokon a vallástanítás elhanyagoltatik: sok nagyon is örvendetesnek ígérkező kezdeményezés (hiszen minden új dolog kelt némi érdeklődést) igen hamar csütörtököt mondhat és milyen lehangelő lehet az aztán a híven fáradozó munkásra. Ős idők óta ott vannak a templomok az evangyéliomi szellem ébrentartására, terjesztésére, szilárdítására. Vajha ne volnának legtöbb helyen bőre szabva! Vajha ne csupán megszokott egyszerű arczokat szemlélhetnénk bennök legtöbbnyire, hanem elfoglalva látnók a vagyonosabb és intelligensebb világiak helyeit is! Hja, de a templom előcsarnoka az iskola; ha pedig nincs vele összekapcsolva, könnyen ott hagyja, legyűrököli a templomot, s kéjeleg az önértetben, hogy emancipálhatta magát a templom szolgálata alól, mert nem „lelkiszegények“-et bocsát ki magából.

Hát erre van hivatva a vallástanítás, s azért kell azt az iskolákban sürgetően jókarba hozni, hogy tanult hitsorsosaink ne csak esetleges, könnyen elszakadható kötelékek, hanem a benső meggyőződés erős kapcsával érezzék magukat egyházunkhoz fűzve; hogy bármilyen külső mozgalmakkal szemben ne holt közömbösség, eszmélet nélküli bámészködés, hanem a protestáns, evangyéliomi tevékenység legyen ismertető jellemvonásuk. Akkor egyházunk nem fog csalódnai sem bizonyos mérvű ígéretekkel édesgető, sem esetleg merényletek felé hajló kormányokkal szemben; nem fog hallgatásra kényszeríttetni az egyik, erőszakosan hátra nyomatni a másik által; hanem halad nyugodtan, biztos öntudattal előre

a maga egyenes útján; s tudván, hogy az ő ereje az evangéliom ereje, bármily ellenséges táborokkal szemben kivívja magának azt a helyet, azt az elismerést és méltánylást, mely őt történeténél fogva is joggal megilleti. Videant consules!

K. F.

Részletek a bukovinai protestantizmus történetéből.

A protestantizmus keletkezése s terjedése.

(Folytatás.)

„Önként következik ebből, hogy a nem tisztán kath. házaspároknak az általános polgári törvénykönyv rendeleteiben megszábot kihirdetéséért is joggal megilleti a stóla a kath. papokat, mindazáltal az akath. lelkész jogainak minden megcsönkítése nélkül.“

„Az ezen legmagasabb elhatározással ellentétben álló minden eddigi rendeletek hatályon kívül helyeztetnek.“

Ama további vitás kérdés tárgyában: „vajjon vezethetnek-e s mely akath. lelkészek rendes anyakönyvet, s adhatnak-e ki azokból törvényes, illetve államérvényes kivonatokat, aztán, vajjon ők az esketési, halálozási, szülési évi anyakönyveket a nélkül, hogy azokat a kath. papoknak bemutatnák — fellerjeszthetik-e?“ . . . Ő felsége elrendelni méltóztatott, hogy „miután az 1829 nov. 20-án kelt legmagasabb rendelet — kihirdetve lett 1830 jan. 8-án 73,587. sz. a. — csupán azon viszonyt tárgyalja, melyben a prot. lelkészeknek a módosított türelmi rendeletben megszorított jogai a helyi kath. papokéhoz viszonyulnak: eme legmagasabb elhatározás tehát ama tartományokra nem terjesztetik ki, a melyben a nem katolikusok semmi türelmi rendelet által nem korlátozott jogkörrel, vagy a hol már ők saját törvényes lelkési kerülettel s szabad lelkész választási — tarthatási — joggal bírnak.“

Eme legmagasabb elhatározás kellő mihez tartás, alkalmazkodás végett, s a lelkészekkel közlés megahagyása mellett, 1835 jul. 21-én 13,794. sz. a. közölte a lemberg evang. superintendenciával is.*

E fenti határozat azt mutatja, hogy még a legfelsőbb helyen is azon hiedelemben voltak, hogy az 1781 okt. 13-án kelt türelmi rendelet Bukovinában soha sem volt kihirdetve, pedig, mint fentebb láttuk, valóságosan kihirdetett az. Hogy lehetett ily nagy tévedés? önkéntelenül kéri az ember. Más oka ennek nem lehet, mint hogy a czernowitzi tartományi levéltárban nincs meg az Enzenberg generális hivatalos jelentése a pátens kihirdetéséről; ez pedig úgy magyarázható meg, hogy ama kevés okmányon kívül, melyet a gal. kormányzók, Bukovinának Galicziától elválasztása alkalmával (megjegyzendő, hogy Bukovina 1787 febr. 1-től egészen 1848-ig Galicziának képezte kiegészítő részét, XVIII-ik kerülete) a czernowitzi cs. k. tartományi kormánynak átengedett, egyetlen egy okmány sincs meg a katonai kormányzás korából** s a régebbi időkről, de sőt a mai tartományi (Czernowitz) cs. k. levéltárban egész 1783. végéig kézi napló sincs.

Mivel minden útba igazító forrás hiányzott tehát, így eshetett az meg, hogy sem a ker. hivatal, sem az országos kormány nem tudták Stockmann superintendens állítását megdönteni, s teljesen azon hitben voltak, hogy a türelmi rendelet a buk. prot. lakosokat nem kötelezi, mert ott az soha kihirdetve nem volt.***

* Egyházkerületi levéltár.

** 1774—1787-ig.

*** Tudvalevő, hogy a türelmi rendelet kihirdetését a galicz. katonai térparancsnokság rendelte meg.

Feltehető azonban az is, hogy mindegyik főhatóság kétségbe vonta ama türelmi rendelet érvényességét. Erre enged legalább következtetni ama körülmény, hogy midőn a czernowitzi evang. egyház 1840 aug. 1-én két harangot huzatott fel temploma tornyába, — a cs. k. ker. hivatal megparancsolta, hogy rögtön eltávolítsák azokat; midőn pedig az evang. egyház az országos kormányhoz fellebbezett, kérelmével elutasított azon okból, mert az egyháznak az okkupáció idejében még harangja nem volt.*

Sok utánjárás s még több perlekedés után végre is az 1844 jun. 13-án 17,808. sz. udvari rendelettel megengedtetett az evangélikusoknak, hogy harangjaik a toronyban maradhatnak.

Az általános, nyilvános szabad vallásgyakorlat élvezetébe, valamint azon jogaikba, hogy egyházi ügyeiket mindkét prot. felekezet háborítatlanul s önállóan vezetheti, csak az 1849 máj. 4. s jobban az 1861 apr. 8-án kelt császári pátens juttatta őket, valamint az egész Ausztriában, úgy közelebről Bukovinában is.

Az 1861 apr. 8-án kelt legmagasabb pátens engedélye mellett nyílt meg az első protestáns (evang. Á. H. C.) zsinat Bécsben 1864 május 22-én. (Folyt. köv.)

IRODALOM.

Az „1848-49-iki magyar Szabadságharcz története“ című illusztrált munkából most jelent meg a 17-ik füzet. Gracza Gy. a szerző e füzetben Jellasics insbrucki fogadtatását mondja el, számos eddig ismeretlen adat felhasználásával. Olvasva az érdekes könyv ezen részletét, csak most tűnik szemünk elé egész valóságában az a végzetes játék, a melyet a kamarilla a hiszékeny magyar nemzettel folytatott. Igen szépek a füzet képei is, gr. Károlyi György, Beniczky Lajos honvéd ezredes. A szabadságharcz nevezetesebb szereplői a honvédség köréből. Nagy Sándor honvédtábornok. Boczkó Dániel aradi kormánybiztos. Damjanich győzelme a szerbek felett stb.

Megjelentek: Gyakorlati Bibliamagyarzatok. Szerkeszti Garzó Gyula. XIV. évf. máj.-juniusi füzet 121—175 ll. Ebben az áldozatkész kiadó és munkás szerző a Királyok I. kve 15, 1—22 felett irt magyarázatait közli, melyek gondos tanulmány alapján és értékes gyakorlati alkalmazás kíséretében készült önálló dolgozatok s méltán tarthatnak igényt a kedvező bírálatra és széles körű felkarolásra. Vajha a kiadónak a hátralékban levő előfizetések beküldése tárgyában tett felhívása kellő eredménnyel járna. Ezt, a bizony nem lucratív vállalat nagyon megérdemelné. — *Kalás: az életnek kenyeréhez.* Különböző alkalmi beszédek gyűjteménye. Szerkesztik K. Tóth K. és Pap K. ref. lelkészek. II. évf. III. füzet. A szerkesztőkön kívül Nagy J., Zábrák D., Kiss I., Molnár S., Szász K., Csulak Zs., Thury E., Scholc, Fejes, Borzsák és Raffay irtak e füzetbe *alkalmi* predikációkat és egyházi beszédeket, melyeket úgy tartalmi, mint alaki jó tulajdonságaiknál fogva sikerrel tanulmányozhatnak s alkalmazhatnak az illetők ott és akkor, a hol és a mikor szükség lesz rá. Megjelenik a folyóirat évenként 4 füzetben s előfizetési ára egész évre 4 frt, a mi a Hornyánszky-czéghez küldendő. — *Egyházi dolgozatok.* Irta S. Szabó József, Debreczenbe megválasztott főgymn. tanár. 112 oldal. Ára 1 frt 20 kr. Miskolcz. Ferenczi B. kiadása. Ismertetésére visszatérünk, addig is ajánljuk.

* A cs. k. ker. hivatal leirata a presbyteriumhoz 1842 okt. 4. 30,571. sz.

Iskolai értesítők.

9. A debreczeni ev. ref. főgymnasium értesítőjét Tüdös János nyugalmába vonult érdemdus igazgató tette közzé, ki a gymnasiumnak az ő 10 évi igazgatói működése alatt felmerült viszonyait és főbb adatait részletesen elsorolja az I. szakaszban. A tanári kar az igazgatón kívül 16 rendes tanárból állott. Beiratkozott összesen 740 tanuló, kik közül év végén maradt 698. Ezek közül ev. ref. 593, róm. kath. 29. gör. kel. 2, ág. ev. 17, izr. 57. Anyanyelvre nézve: magyar 687, német 10, szerb 1. Illetőségre nézve: helybeli 328, megyebeli 49, más megyebeli 321. Tanulmányi előmenetel tekintetében minden tantárgyból jeles 86, jó 171, elégséges 322; egy tantárgyból elégtelen 38, kettőből 44, több tantárgyból 37. Jutalomban 26, ösztöndíjban 102, a tandíjnak egészbeni, vagy részbeni elengedésében 201 tanuló részesült. Érettségi vizsgálatra jelentkeztek 45-en, kik közül jelesen érett 3, jól 10, egyszerűen 19, javítóvizsgálatra utasított 8, ismétlő vizsgára 2. A szertárak közül a phisikai 12 különféle eszközzel, 4 különféle butorral, azonkívül több szakkönyvvel és ujsággal gyarapodott. A nyilvános olvasóterem könyvtárában van 3500 mű és 70 folyóirat 7430 kötetben. Az ifjusági könyvtár 1150 műből 1460 kötetben áll. A gymnasiumi önképzőkör a lefolyt isk. évben Kulcsár Endre tanár felügyelete alatt tartott 15 rendes, 3 választmányi, 1 rendkívüli és 1 díszgyűlést. A jövő tanévre a beiratások szeptember 1—8-ig lesznek és pedig 1—5-ig kizárólag protestáns tanulók vétetnek fel, 5—8-ig pedig a más vallásúak. Tandíj prot. vallásúaknak 20 frt, más vallásúaknak 40 frt. A gymnasium igazgatója a jövő tanévtől kezdve Dóczy Imre.

KÜLÖNFÉLEK.

— **A lelkész-képességi vizsgák** kezdetül folyó évi szept. 18. és következő napjait tűzte ki főtiszt. Kiss Áron püspök úr. A vizsgát tenni akaró atyafiak szeptember 17-én d. u. 4 órakor jelentkezni tartoznak a püspöki hivatalban és pedig: az I-ső lelkész-képességi vizsgát tevők leczkekönyveikkel és végbizonyítványaikkal. A vizsga tárgyait tevő tudományok köréből, szabadon választott themáról otthon készített tudományos dolgozataikat azonban f. é. szept. 1-re előlegesen küldjék be a püspöki hivatalhoz, mellékelvén ahhoz a theologiai tanfolyam hallgatása alatt készített írásbeli munkálataikat is. A II-ik lelkész-képességi vizsgát tevők esperesi igazolvánnyal és szolgálati bizonyítvánnyal jelentkeznek. Egyházi beszédet tartoznak készíteni Ap. Csel. 4, 11. 12. versek alapján, elő- és utóimádsággal. Ugy a beszéd, mint az imádságok, könyv nélkül betanulandók. Káté-magyarázatot dolgoznak a XXXVIII-ik Urnáról, a Heidelbergi Káté 103-ik kérdése nyomán. Ezen dolgozatok f. é. szept. 6-ig a püspöki hivatalhoz beküldendők.

— **Főiskolánk köréből.** Tájékoztató az 1894/95. tanévre. A beiratás ideje az akadémiái tanszakokon szept. 1—8. napja. A tanév szept. 10-én délelőtt 9 órakor nyitattik

meg ünnepélyes istenisztelettel és rektori beszéddel. Felvétel és beiratás végett a főiskolai háznagy hivatalban kell jelentkezni, a hol a jelentkezők megkapják a továbbiakra nézve az utasítást. Részletes utasítás a hirdető táblán lesz kifüggesztve. Az akadémiában való első felvételnél 2 frt 60 kr. beirási díj fizetendő. A tandíj az akadémiái tanszakon egész évre 24 frt. A tandíjon felül minden joghallgató kórházi és tisztogatási költség címén még 60 krt és minden hittanhallgató tisztogatási díj fejében még 10 kr járulékot fizet évenként. A hittanhallgatók közül: egész díjat egy sem fizet, — fél tandíjat, vagyis 12 frtot fizet a létszám $\frac{5}{6}$ része, — negyed tandíj, vagyis 6 frtot fizet a létszám $\frac{1}{6}$ része. — Ezen utolsó hatodrészről az ujonnan jött, teljesen szegény és sem tápintézeti kedvezmény, sem ösztöndíjban nem részesülő hittanhallgatók közül 4 tandíjmentesen is felvehető. A joghallgatók közül: egész tandíjat, 24 frtot a létszám $\frac{4}{6}$ része, — fél tandíjat, vagyis 12 frtot fizet a létszám $\frac{1}{6}$ része, — negyed tandíjat, vagyis 6 frtot fizet a létszám $\frac{1}{6}$ része. A 6 frt tandíjfizetés kedvezményében csakis azok a szegény és legalább jó osztályzatu bizonyítvánnyal bíró tanulók részesíthetők, kik sem tápintézeti díjkedvezményben sem ösztöndíjban nem részesülnek. Ujonnan jött, teljesen szegény és sem tápintézeti kedvezményben, sem ösztöndíjban nem részesülő s legalább jó osztályzatu bizonyítvánnyal bíró 4 hallgató tandíjmentesen is felvehető. Az évi tandíj két részletben, a beiratkozásra kitűzött idő alatt multhatatlanul befizetendő. A járulékok az első félévi részlettel együtt szedetnek be. Beiratkozásra jelentkezés előtt az előző tanévi iskolai hátralékos tartozások haladéktalanul befizetendők. Bentlakási díj egész évre 8 frt, melyből 6 frt az első, 2 frt a második félév kezdetén fizetendő. Ezen díj lefizetése nélkül ideiglenes lakás sem nyerhető.

— **Népiskolai monografiák** megírása tárgyában intézett felhívást az országos tanszerkiállítás igazgató-sága Hajdumegye és Debreczen szab. kir. város összes népiskolái tanítóihoz és tanítónőihöz. Célja az, hogy az országos tanszerkiállítás alkalmával ez iskolák beléletéről hű képet nyújtson az ideseregülő pályatársaknak s egyszersmind megörökítse a jövő számára, hogy a mi időnkben mit és miként tanított, mire és milyen eszközökkel nevelt a népiskola. Becses monografiai adalék lesz e munkálat, ha összeállítására a tankerület minden tanítója és tanítónője köz jóakarattal vállalkozik. A szünidő édes pihenőjéből bízást szentelhet rá ki-ki pár napot ez üdvös munkára, melynek megkönnyítése végett alkalmas kérdőíveket is küldött szét az igazgató-ság. Az így egybegyűlő ívek díszes albumba foglaltan, a tanszerkiállítás legnagyobb belértékű tárgyaként közszemlére tételnek, a kiállítás után pedig a Gönczy-egyesület könyvtárában helyeztetnek el.

— **Nagy zavar** van az ultramontánok táborában. Nem tudják, hogyan menjenek a királyhoz „a polgári párosodásról“ (az ultramontán hivatalos szótárból) szóló törvényjavaslat szentesítésének meggátolása végett. Egyik ismert hecczkáplán azt ajánlja, hogy 1. Vaszary s az összes kath. püspökök, 2. Román Miron s az összes görög kel. püspökök, 3. Brankovics György s az összes szerb püspökök és végre 4. gr. Zichy Nándor a r. kath. mágnások élén járuljanak a király elé és pedig egyszerre, egy napon. Mások azt akarják, hogy menjen az alsópapság a püspökök vezetése mellett vagy a nélkül. A baj csak az, hogy az érsek és püspök urak mégis valamivel több prudenciával élvén a világban, mint a káplán és plebános urak, nem mutatkoznak hajlandóknak, oly dicsőséges (?) küzdelem után, az ilyen kénye-

sebb fajta demonstrációkra, úgy, hogy alapos kilátás van arra, miszerint a főtisztelendő alsópapság fej nélkül megy — a falnak s ennél fogva valami nagyobb kár nem igen esik benne. Méltó botránykezeléssel, de meglepetés nélkül olvassuk, hogy *Trencsén, Liptó és Turóc megyék evangélikus esperességei is elhatározták, hogy deputációt küldenek a királyhoz a szentesítés ellen*, valószínűleg Péchy Tamás, Zay gróf etc. vezetése mellett. E szerint tehát teljes lesz a kompánia; ott lesznek az ultramontán-kerikális sereg vezérkedése mellett az oláhok, szerbek, pánszlávok, mind azok az elemek, a melyek a magyar állam esküdt ellenségei. Sőt az sem lehetetlen, hogy Kovács A. úrnak is sikerülni fog egy szűkkörű deputáció alakítása. Előre is gratulálunk!

— **Pulszky Ágostnak** államtitkárrá való kinevezése az ultramontánoknak nem tetszik, mert *nem jó hangzású név a katolikusok előtt az országban*. Pulszky sokaknak nem tetszik; nem ujság tehát, ha az ultramontánok is bizalmatlansággal fogadják. A dologban csak az az érdekes, hogy Pulszky ezeknek azért nem tetszik, mert a protestáns és szerintök „túlságosan liberális” és szabaddómíves Pulszky-családdal tartozik. Reméljük, hogy az új államtitkár nem fog rászolgálni arra, hogy a Magy. Államék tetszését megnyerje. Ebben a reményben üdvözöljük őt s különösen óhajtjuk, hogy mint szakember, a jogtanítás gyökeres reformját, a jogakadémiáknak már elődei által tervbe vett önállósításával, mielőbb keresztülvigye.

— **A katolikus sajtó** panaszkodik, hogy a Szent-István Társulat által már eddig kiadott vagy 12 kötet ifjúsági olvasmányokat a katolikus középiskolák egyike sem szerzi meg. Eszünkbe juttatja e panaszkodás, *hogy vajjon a Prot. Irod. Társaság nem terjeszthetné-e ki figyelmét szintén az ifjúsági irodalomra?* Hiszen kétségtelen dolog, hogy jól megválasztott ilyen olvasmányok útján végtelen nagy hatást lehetne gyakorolni ifjúságunkra, annak protestáns szellemben való nevelésére. Iskolai könyvtáraink, ellátva ilyen kiadványokkal, hatalmas tényezői lehetnének nemcsak az értelemfejlesztés- és ismeretterjesztésnek, hanem a prot. öntudat erősítésének is.

— **A beregi ev. ref. egyh. m. egyik tanácsbírói székébe**, a folyó augusztus hó 1-ső napján történt szavazatbontás alkalmával, a beadott 62 szavazatból Csoó Zsigmond tiszta-szalkai lelkész 34, Simon Andor m.-tarpai lelkész 24 és Vajdas Sándor t.-ákosi lelkész 4 szavazatot nyert, mely eredmény szerint lelkészi tanácsbíróvá Csoó Zsigmond választott meg.

— **„Botrány a zárdában”** cím alatt a hírlapok egy hírt közölnek, mely érdekes hír a mai zárdaépítő és zárdaadományozgató korban épen időszerű. A Magyar Hírlap f. évi 215-dik számában ugyanis ezt olvassuk: „Csinos kis botrányról ad hírt villachi levelezőnk. Villach város tanácsa ugyanis a legutóbbi ülésen elhatározta, hogy az ottani *szt.-ferenczrendi papok a várost elhagyják*, ha pedig ez nem lenne lehetséges, legalább *a tanítás joga tőlök megvonassék*. E kemény határozatra az adott okot, hogy *a francziskánus urak által elkövetve, több rendbeli erkölcstelen üzelmek szivárogtak ki nyilvánosságra*. Addig is, míg a kegyes életű atyákat kimozdíthatják, *a gyermekeknek megtiltották, hogy állják az iskola küszöbét.*”

— **Lapunk** mai számához mellékelve veszik olvasóink *Neidlinger G.* varrógépgyáros meghívását a tanszerkiállításra.

TARTALOMJEGYZÉK: A református vallástanárok helyzete. Gergely Károly. — Tárcza: A Zsidókhöz írt levél kritikái és bibliai theologiai szempontból. — Tanügy: Tiszántúli ev. ref. egyházkerületünk gymnasiumainak felügyelete. Futó Mihály. — Ev. ref. vallástanárok értekezlete. K. F. — Részletek a bukovinai protestánsizmus történetéből. — Irodalom. — Iskolai értesítők. — Különfélék. — Hirdetések.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

Dr. ERDŐS JÓZSEF és Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázati hirdetmény.

A *debreczeni* ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy leánytanítói állomásra. Fizetés: alapfizetés 600 frt (évenként), meghatározandó ötödéves korpótlék az egyház ingyenes iskoláztatási pénztárából évnegyedes részletekben előre fizetve. A várostól lakás, úgymint nős tanító részére 200 frt lakpénz és 14 \times méter tűzifa beszállítva. Kötelesség: egy vagy két osztály, rendkívüli esetekben több osztály tanítása, a tiszántúli ev. ref. egyházkerület által megállapított tanterv szerint. (Leányok tanítója csak nős ember lehet s a négy felsőbb osztályban a női kézimunka tanítására vagy taníttatásra is köteleztetik.)

A kérvényhez csatolandók: a) keresztlevél; b) oklevél; c) időrendben esperesileg megerősített szolgálati bizonyítvány; d) legujabb keletű orvosi bizonyítvány; e) az állami vagy más felekezeti tanítóképzésben nyert oklevél mellett a vallástanból és az egyházi éneklésből s ezek tanítási módszertanából valamelyik ev. ref. egyházkerület tanítóképesítő bizottságától nyert bizonyítvány. A pályázati okmányok 1894 évi aug. hó 20. napja d. u. 5 óráig ut. Némethy Lajos lelkész, iskolaszéki elnök úrhoz küldendők, vagy adandók be. Megválasztott a folyó 1894-ik év szept. hó 1-ső napján állomását elfoglalni köteles.

Kelt Debreczen, 1894 július 29.

As egyhástanács.

Pályázat.

A szatmári ev. ref. egyházmegyében fekvő, *milotai* ev. ref. egyháznál, a tanítói állás a f. évi szeptember hó 1-én választás útján betöltendő lévén, felhivatnak mindazok, kik ez állást elnyerni óhajtják, hogy pályázati kérvényüket e f. évi aug. hó 30-ig Sipos Károly lelkészhez adják be.

Megjegyeztetik, hogy csak tanító-képzését végeztetett egyének pályázhatnak; s hogy a jelen iskolai évben, úgy is szeptember hó elejétől április hó végéig az alább látható díjnak $\frac{1}{4}$ -ét, áprilistól kezdve pedig — a nyugalomba lépett tanító elhaltáig — annak $\frac{1}{2}$ -ét, a tanítói lakot és belsőséget azonban egészen — élvezendi!

A fizetés következő:

1. 100, azaz száz köből megrostált tiszta búza, mely az egyház közgyűlésében, az egyház tagokra vagyoni érték szerint kivettetik, és kétharmadában a lelkész, s egyharmadában a tanítónak évenként egy meg határozott napon az egyházzogndnok által kiméretik.

2. A lelkésznek 36 h. 155 □; tanítónak 15 h. 732. osztályozott hold, mint az a mérnök által, az arányosításkor kihatott.

3. A lelkész számára egy, a tanító számára ismét egy hold osztályozott foglártelek.

4. A tanítónak az ó-temetőkert árok parton belőli eke és kapa nélküli használata.

A 1, 2, 3., 4. pont alatti belhivatalnoki használatban levő földek, minden néven nevezhető adóját, s illetékeit a milotai reform. egyház fizeti.

5. A lelkésznek 12 az az tizenkét, a tanítónak 6, azaz hat öl kemény tűzifa, készen udvarára beszállítva.

6. A lelkésznek, és a tanítónak — mint énekvezérnek — a ft. egyházkerület által megszabott stolarék.

7. A tanítónak minden iskolás gyermektől nem- és korkülönbség nélkül 50, az az ötven krajczár és egy ölő csirke.

Milota, utolsó posta: Tisza-Becs, Szatmár megyében, 1894 aug. 6.

Sipos Károly,

ev. ref. lelkész.

Pályázat.

A Szatmár-németi ev. ref. felsőbb leányiskolánál megüresedett következő állásra pályázat nyittatik, illetve a pályázati határidő f. é. aug. 24-ig meghoszabíttatik.

1. Számtan természetani,

2. Magyar nyelv és irodalmi tanszékre.

3. Német-Francia nyelvemesternői állásra.

Pályázhatnak a két elsőre középisk. vagy polgári isk. képesítéssel bíró ev. ref. vallású tanárok, tanárjelöltek vagy tanítónők. Fizetés, ha férfi tanerő választatik: 800 frt, tanítónőknek 650 frt.

A nyelvemesternői állásra, mely bentlakással lesz összekötve, pályázhatnak ev. ref. vallású nyelvemesternői oklevéllel bíró tanítónők. Fizetés 500 frt.

A megválasztott 1 próbaév után állandósíttatik. Pályázati kérvények Jákó Mihály ig. tanácsi elnökhöz küldendők Szatmárra.

Szatmártt, 1894 aug. 4.

Jákó Mihály,

ig. tan. elnök.

1-2

Pályázat.

A kis-újszállási ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy elemi *fitanítói* állásra.

Évi javadalmazás 540 frt törzs fizetés, 60 frt lakpénz.

Az egész fizetés évnegyedi részletekben az egyház pénztárából fedeztetik.

Tanító kötelessége: ez idő szerint az ötödik elemi fosztály tanítása s a sor szerint reá eső vasárnapokon, két harangozás közt, a templomban biblia olvasása.

Az állomás folyó év szeptember 1-ső napján elfoglalandó.

Csak okleveles ev. ref. vallású tanítók pályázhatnak; állandósításuk az első sikeres év leteltével történik.

A kellően: keresztelő levéllel, orvosi bizonylattal, oklevéllel, esetleg szolgálati bizonyítványokkal felszerelt folyamodványok, *augusztus 22-ik napjáig*, az ev. ref. iskolaszéki elnökséghez küldendők.

Kis-Ujszállás, 1894. aug. 5.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, isk.-széki elnök.

Pályázat.

A m.-berényi ev. ref. egyház egyik tanítói állomására pályázatot hirdet. Fizetés a következő:

Kézpénz	45 frt
14 hold szántó föld, adóját az egyház fizeti, s haszonbért adtak a mult évben érte	180 „
A díjlevél kifejezése szerint: 9 kb. búza, 9 kb. árpa az egyház magtárából	90 „
Minden tanítványtól (80) 1/2 véka búza, 1/2 véka árpa, egy csirke és 2 kr. Temetési stóla	116 „ 30 „

Tisztességes lakás. Kilátása lehet ismétlő iskola vagy iparos tanoncz-iskola tanításáért járó 50—150 frt mellékjövedelemre.

Kötelessége az első osztály vezetése, továbbá kántori szolgálat minden harmadik héten.

Pályázati határidő *aug. 19.* Az állomás szeptember 1-én elfoglalandó. Végzett képezdészek is pályázhatnak s nemcsak okleveles tanítók.

Mező-Berény, 1894 aug. 6.

Illyés Endre,

ev. ref. lelkész.